

PRO ARCHIA

Poeta M. Ciceronis, cum F. Syluii Commentariis, Oratio.

Væundatur Iodoco Badio sub Gratia & Priuilegio a ter-
go huius explicandis.

1531

PRIVILEGII TENOR.

CAutum est autoritate subregia, ne quisq̃ Commētaríos Frācisí Syluú Ambíani hos in Orationē M. Tullii Ciceronis pro Archia Poeta triēnio pxímo rursus in amplíssímo Frācorú regno imprímere audeat, aut alibí impressos in dicto regno venundare, aut quouis pacto distrahere, sub poena confiscationis librorum sic impressorú & arbitraria, p̃ter eum cui imprímendos mādauit. Mandauit autem hos & plures alios Iodoco Badío Ascēsio, tradito diplomate, signato manu C. V. Parísíensis Præfecti.

De la Barre.

Ruerendissimo in Christo Patri Eustathio
Croyo, Attrebatensium Episcopo,
Franciscus Syluius S.

Expectabam occasionem mihi dari, ut
aliquid laborum meorum tibi nuncu-
parem. Eam mihi nuper oblatam esse
vehementer lætor. Quum enim mense
superiore enarrarem discipulis meis
Orationem M. Ciceronis pro A. Lici-
nio Archia Poeta, visum est mihi com-
mode sumi argumētū, ut tibi dedicare
Cōmētarios, quos i eā orationē scribe-

remus. Ut enim puerum Ciceronem Archias docuit, ita tu
me præceptore puer usus es. Ut meritum munus præcepto-
ri Cicero hac defensione persoluit, ita tibi discipulo munus
te non indignum offerre videor, quo tibi magis dilucida fiet
hæc Ciceronis oratio, ex qua cognoscas quantam voluptatē
atq; utilitatem capere possis ex his literarum studiis, quæ tu
puer præter cæteros diligēter excoluisti. Atq; ut artium scri-
ptores tradunt liberos honoris esse parentibus, ita arbitror
præceptoribus discipulos non paruum laudē afferre. Vtq; cæ-
teros omittam, quis non credat ad Archiæ gloriā mul-
tum accessisse, q; Ciceronem docuerit? Q; tibi quoq; præ-
ceperim, non parux mihi gloriæ duco: non tam q; merito
factus sis Pontifex, quàm quòd in familia clarissima ortus
sis, ex qua plurimi & principum gubernatores, & bellorum
duces prodierunt. Auunculus tuus D. Humbercorius, bel-
licis laudibus tam excellens fuit, ut eo in acie occiso spes Gal-

liæ nostræ collabi visa sit. Nobilissimus vir atq; integerrimus pater tuus Federicus Croyus in bello Veneto Maximilian^{us} Legatus fuit. Idem fuit Imperatoris Caroli V, vt ita dicam, magnus magister. Eius opera in legationibus idē Carolus sæpe vsus est: cui q̄ carus ipse fuerim, scio. Fratrem tuum Hadrianum bellatorem egregium q̄ carum Carolus Imperator habeat, illud documento est, q̄ ætate superiore quum in Italia imperatoris coronis ornaretur, eum in tēplo ex innumerabilibus Germaniarum atq; Hispaniarum Principibus vnum ad se vocauerit, atq; ibi quantum ei se eiusq; maioribus debere sentiret, testatus sit: eamq; ob rem oppidum Roelxium (cuius hic frater tuus dominus est) in comitatū euexerit. Iam frater tuus Ioannes magnam de se spem omnibus præbuerat, sed imminatura morte præreptus, eā spem dolore commutauit. Sed iam finem faciam, ne pro orationis ac commentariorum paruitate nimium crescat hæc epistola. Hos igitur Commentarios comiter accipe, & bene vale. Parisius ex schola Tornaca. XXX. die Octobris. M.D.XXX.

INDEX

CRERVM VER-
borum ac sententiarū
insignium in Oratio-
ne Ciceronis pro Ar-
chia Poeta, & in Fran-
cisci Syluij Ambiani
in eandē cōmentarijs
serie literaria collectus
Index & primum de

A

Abdere literis. fo-
lio. v.
Accedere lumē
folio. vii.

Accius Poeta. xii.

Accio multo senior
Pacuius. xiii.

Achillem cur felicem
appellarit Alexāder
Magnus. xii.

Acroama. ix.

Africani minoris elo-
quentia. vii.

Alexāder Magn⁹ stās
ad sepulcrum Achil-
lis quare appellaue-
rit eum felicem, & cē-
tera. folio. xii.

An⁹ mus humanus a
prudētiorib⁹ philo-
sophis censetur eter-
nus. fol. xiii. & xiiii.

Anima est triplex. 14.

Antiochia. iiii.

Appeto & expeto qd
differant. vii.

Archias versus ex tē-
pore faciebat. viii.

Artium humanitatis
cognatio. i.

Ascribere ciuitati, in
ciuitatem, & in ciui-

tate. iiii.

Pro ciue se gerere. v.

Auerfus a musis. ix.

B.

Bellare & antique
Bellari. xiii.

C

Catonis Maioris
eloquētia. vii.

Carulus prēno-
mine Quintus. iiii.

C. Lēlii eloquētia, quā-
ta fuerit. viii.

C. Mari⁹ videatur Ma-
rius.

Celebris vrbs. iiii.

Census ratio. v.

Census quid sit. v.

Cheryl⁹ Alexātri Ma-
gni poeta imperitus
folio. xii.

Ciceronis ingeniū. i.

Ciceronis prima insti-
tutio. ii.

Ciuitati, in ciuitatē,
& in ciuitate ascribe-
re. folio. iiii.

Cn. Octauius. iiii.

Cogitate aduerbiū a
Cicerone vsurpatū.
folio. viii.

Commoueri. viii.

Conciliare amorem,
odia, & inuidiam. fo-
lio. viii. Item Concē-
liare ab illo, & apud
illum & c. ibidem.

Confiteor de amore &
similibus. xiii.

Confoederatus, vt cō-
ciuis, communiceps
& multa alia nō sunt

in latinissimorū ho-
minum vsu. iiii.

Conformata vox. i.

D

DAte veniā. ii.
Dare potesta-
tem ibidem.

Deformati fructus. i.

Delubrum Homeri. ix.

Diligere cū addito ve-
hementia. ix.

Disciplinarum inter
se colligatio. ii.

Doctrina an natura
plus possit. vii.

Domicilium. iiii.

E

ELoquētię iacta-
tio ē vitāda. i.

Eloquētia Sci-
piōis Africani Mino-
ris quanta fuerit. vii.

Eloquētia C. Lēlii quā-
ta fuerit. vii.

Eloquētia Catonis, Ma-
ioris. vii.

Ennius poeta Africa-
no charus. x.

Ennius poeta in Sci-
pionum sepulcro sē-
tus cum titulo. xi.

Ennius fuit natione
Rudius. xi.

Ennius iterum. xiii.

Excessit e pueris. iiii.

Exercere iudicium. ii.

Expeto & appeto quid
differunt. vi.

Exprimere. vii.

Ex pueris excedere qd
sit. folio. ii. & iiii.

INDEX

F

F Amā ingenij hominis expectatio expectationē ipsius aduēt⁹ suparet. ii.
Fructus deformati. i.
Fructus studiorū. i. vii.
Fuluius Nobilior prænominē Marcus. xiii.
Furor poeticus. ix.
Furius Philus prænominē Lucius. vii.

G

G Alli olim sunt græce ut nūc latine locuti. xi.
Gerere se pro ciue quod sit. v.
Gloriæ cupidū fuerūt fere philosophi, cui⁹ probatio habet. fo. xiii.
Gloriæ Romani præceteris cupidū. xiii.
Gustare. viii.

H

H Eraclea. iiii.
Homeri patria incerta siquē vrbes & populi de ea certabant. ix.
Homeri delubrum. ix.
Humanitatis artiū inter se cognatio. i.

I

I Actiā eloquētia ē oratori pniciosa. i.
Iniucundus. iiii.
Informare. iiii.
Ingenium Cic. i.
Institutio prima Ciceronis. ii.
Isrepere in tabulas quod

sit. v.

Iudicium exercere. ii.

L

L Atinē linguæ poenuria. xi.
Laudes marmoratę quę sint. x.
Laudis studio trahimur omnes. xii.
Laus præclara est merces virtutis. xi.
Lęlii eloquētia. vii.
Lectissimus vir. ii.
Lex Papia. v.
Libertas testamentorum. vi.
Literam scripsisset nullam. viii.
Literis abdere v.
Literarum lumen. vi.
Literam nullā frequenter dicit Cic. viii.
L. Furius Philus. vii.
L. Plotius poeta a C. Mario dilect⁹ ob poeticam. ix.

Lumen literarum. vi.
Lumen accēdere. vii.

M

M Aledictum. vi.
Manubię Martis cōsecratę musis. xiii.
M. Fului⁹ nobilior dictus. xiii.
Marius fuit ineloquēs sed vir strenuus. ix.
Marmoratę laudes quę sint. x.
Martis Manubię musis consecratę. xiii.
Memoria vltima. i.

Merces virtutis est præclara laus. xiii.

Metellus Cęcilius Numidicus. iiii.

Milites rure exercitati & educati sūt vrbanię pñtiores, & quare. 12.

Moueri. viii.

Musis consecratę Martis manubię. xii.

N

N Atura an doctrīna pl⁹ possit. 7.
Nascit⁹ poeta. 7.
Nobilior Fuluius prænominē Marcus. xiii.

O

O Ctauus prænominē Cnęus. 3.

P

P Actunius poeta fuit Accio poeta multo senior, licet eum conuenerit & viderit. fo. lio. xiii.

Papia lex. v.

Philosophię studiā quod vtilitatis conferant. fo. vii.

Philosophi glorię cupidī, nā de cōtēnēda gloria scribentes nomen suū præscripserunt ut gloriā inde consequantur. xiii.
Pingue sonatibus auctoribus non latinis. xii.

Plotius poeta a Mario dilectus. ix.

Poetiçę rei studiū. 6.

INDEX

Poetā nasci.viii.bis,
Poetas esse sanctos au-
thore Ennio.viii.
Poetarum furor.ix.
Poetę aliquando habi-
ti odio.xiii.

Poetę rursus censent
a Cicerone sancti.fo-
lio.xv.

Poeticorum studiorū
utilitas.vii.

Pōpeti Magni i Theo-
phanem gratus ani-
mus.xii.

Potestatem dare.ii.

Proffigati homines.6.

Q Veso a vobis.i.
Q.Catulus.iii.

Ratio census.v.
Requiem & Re-
quietem dici-
mus.vi.

Responsum Themī
stoclis.ix.

Reuinci.v.

Reuocare.viii.

Roscii Histriōis mors
multum fleta.viii.

Roscii Histriōis de-
formitas.viii.

Rudie Ennii patria p
ipsum clara.xi.

Rustici milites sūt vr-
banis meliores.xii.
Rure educati & iſtitu-
ti sunt vrbāis prę-
stantiores.fo.xii.

S

Sanctū quid sit. ix.
Scipionis Africa-
ni Minoris iquā-
ta fuerit eloquētia.8.
Sigeum promontoriū
vbi sit.xii.

Syllæfacinus in malū
poetam.xii.

Sonare pingue.xii.

Statuę positę.vii.

Studiū rei poeticę &
studiorū successus.6.

Studiorū fructus.vii.

Studia philosophię
quid vtilitatis confe-
rant.vii.

Studiorum poeticorū
utilitas.viii.

Sub ea cōditioe &c.x.
Suppetere.v.

T

Tabularium.iii.
Tabularium ite-
rum qd sit.iiii.

In tabulas irrepere,qd
sit.v.

Testamentorum liber-
tas quę sit.vi.

Themistoclis argutū
respondum.ix.

Theophanes histori-
cus fuit.xii.

Tigranī Regis scom-
ma in paruas Lucul-
li copias.xi.

Toga virilis.iii.

Trahimur omnes lau-
dis studio.xii.

Trahimur natura ad
&c.fo.xiii.

Dare veniam & pote-
statem.ii.

V

Veniam dare. ii.
Venia p facul-
tate accipit.ii.

Versus ex tempore fa-
ciebat Archias.viii.

Verſ latini & Gręci.x

Virilis toga.iii.

Virtutis merces est p-
clara laus.xiii.

Vltima memoria.i.

Vltimum pro primo.i.

Vox conformata.i.

Vrbs celebris.iii.

Vtilitas studiorū poe-
ticorum.vii.

FINIS.

Argumentum.

A. Licinius Archias Antiochiæ natus, poeta Græcus, ingenij gloria præstabilis in Italiam venit, quæ tū Græcarum disciplinarum plena erat. Itaq; hunc Tarëntini, Rhegini, Locræses & Neapolitani ciuitate donauerunt. Postea Romæ C. Mاريو & Q. Catulo COSS. venit. Eū Luculli domum suam receperunt, quem alij quocq; viri clarissimi coluerunt. Satis longo interuallo cum L. Lucullo Prætore in Siciliā profectus est. Inde cum eodem Lucullo decedens venit Heracleam, quæ ciuitas est populo Ro. fœderata erat. Ascribi se in eam ciuitatem voluit. Id quum per se, tum Luculli gratia ab Heracliensibus impetrauit. Postea Romana ciuitate Syllani & Carbonis lege donatus est, quæ erat, vt ciues Romanij essent, qui ex fœderatis ciuitatibus ascripti fuissent, si tum quum lex ferebatur in Italia domicilium habuissent, & si. lx. diebus apud Prætorem professi essent. Hunc Archiam iam senem quidā nomine Græchus accusauit, q̃ quum ciuis non esset, se pro ciue gereret. Eum ciuem non esse probauit, q̃ Heracliæ ascriptus non esset. Id enim in publicis Heracliensium tabulis scriptum esse negabat, q̃ domicilium in Italia non habuerit, q̃ apud Prætorem professus non sit, q̃ a Censoribus census non fuerit. Hunc autem Cicero hac oratione defendit, quia eo præceptore primo puer vsus fuerat. Ostendit igitur eum in ciuitatem ab Heracliensibus ascriptum fuisse, & credendum potius Lucullo & Heracliensibus id confirmantibus, q̃ tabulis, si extarent, quæ tamen bello Italico exustæ fuerant. Domicilium Romæ eum habuisse, & professum esse apud Prætorem Q. Metellum probat. Q̃ a Censoribus census nō fuerit, id purgat. Cur tantopere Archia delectetur, quæ quum ex alijs studiis tum maxime ex poeticis & voluptas & vtilitas capiatur, abunde docet. Postremo concludit per enumerationem, Genus causę iudicialis. Status coniecturalis est.

SI QUID est in me ingenii Iudices, quod sentio
 q̄ sit exiguum: aut si qua exercitatio dicendi,
 in qua me non inficior mediocriter esse versa-
 tum: aut si huiusce rei ratio aliqua ab opti-
 marum artium studiis & disciplina profecta,
 a qua ego nullum confiteor ætatis meæ tempus abhorruis-
 se: earum rerum omnium vel in primis hic A. Licinius fru-
 ctum a me repetere prope suo iure debet. Nam quoad lon-
 gissime potest mens mea respicere spatium præteriti tempo-
 ris, & pueritiæ memoriā recordari vltimam, inde vsq; repe-
 tens, hunc video mihi principem & ad suscipiendam & ad in-
 grediendam rationem horum studiorum extitisse.

Vltima
 memoria.

F. Syluii Ambiani in eandem commentarii.

SI quid est in me) Solet Cicero in principio defensionum honestam aliquam
 causam asserre, cur ad defendendum descenderit, ne descendisse videatur
 aut aduersarii odio, aut gloriæ cupiditate, aut ipse quæstus. Idq; in accusatio-
 ne faciendum est diligentius. Quod sentio q̄ sit exiguum) Eloquentiæ ia-
 ctatio turpissima oratori est. Itaq; eam ab se Cicero amouitur. Authore Quin-
 tiliano lib. xi. Eloquentiam quidem quum plenissimam aduersæ partis aduoca-
 tis Cicero cōcederet, sibi nūq; in agēdo immodice arrogauit. Illius sunt enim,
 Si quid est in me ingenii iudices, quod sentio q̄ sit exiguum &c. Nam quo mi-
 nus ingenio possum, subsidio mihi diligentiam comparavi. Negat quoq; Cice-
 ro in lib. Tusculanarum quæstionum primo se ferre moleste, q̄ ingeniolus nō
 sit, nam melancholicus non est. Omnes enim melancholicos esse ingeniosos
 Aristoteles tradit. Id autem est in Problematum Aristotelis lib. Si qua exer-
 citatio dicendi) Quæ ad dicendi facultatem valet plurimum. Vltus enim dicē-
 di magister optimus est, vt ait Cicero de Oratore. Huiusce rei) id est dicēdi.

Eloquentiæ
 iactatio.

Ciceronis
 ingenium

Optimarum artium) & præcipue philosophiæ, quæ rationi dicendi confert
 plurimū. Nullum ætatis meæ tempus) Cicero adolescens philosophiæ ope-
 ram dedit. Posteaq; ad rep. accessit, quod ocii supererat, id eiisdem philosophiæ
 studiis impertiebat. ad extremū rep. Cæsaris dominatione occupata, dū causæ fo-
 renses & Senatoriæ conticuerunt, ad eandem philosophiam totum se retulit.

Mens mea) Animus enim est quo volumus, mens qua meminimus. Viti-
 mam) id est primā. Vt in libro Rhetoricæ ad Herennium. Si non ab vltimo initio
 repetere volumus. Inde vsq; id est vsq; ab eo tempore. Principem) id est
 authorem. Ingressiendam) id est aggrediendam & inchoandam.

Vltimum
 pro primo

Quod si hæc vox huius hortatu præceptisque conformata, non nullis aliquando salutis fuit: a quo id accepimus, quo cæteris opitulari, & alios servare possemus, huic profecto ipsi, quātū est situm in nobis, & opem & salutem ferre debemus. Ac ne quis a nobis hoc ita dici forte miretur: quod alia quædam in hoc facultas sit ingenii, neque hæc dicendi ratio aut disciplina: nec nos quidem huic cuncti studio penitus unquam dediti fuimus. Etenim omnes artes, quæ ad humanitatem pertinent, habent quoddam commune vinculum, & quasi cognatione quadam inter se continentur. Sed ne cui vestrum mirum esse videatur, me in questione legitima, & in iudicio publico, cum res agatur apud Prætores populi Romani lectissimum virum, & apud severissimos iudices, tanto conuentu hominum ac frequentia, hoc uti genere dicendi: quod non modo a consuetudine iudiciorum, verum etiam a forensi sermone abhorreat: queso a vobis, ut in hac causa mihi detis hanc veniam, accommodatam huic reo, vobis quemadmodum spero non molestatam: ut me pro summo poeta atque eruditissimo homine dicentem, hoc concursu hominum literatissimorum, hac vestra humanitate, hoc denique Prætores exercente iudicio, patiamini de studiis humanitatis ac literarum paulo loqui liberius: & in eiusmodi persona, quæ propter ocium ac studium minime in iudiciis periculisque tractata est, uti prope nouo quodam & inusitato genere dicendi.

Hæc vox mea. Hortatu præceptisque) Discipulos enim præceptores rebus conformata illis duabus potissimum instituunt hortatu & præceptis. Conformata) id est formata. Ut deformatos fructus appellat Quintilianus eos qui delapsis floribus iam formati existunt. Inde vsus translatione libro sexto est. Sed iam decimum ætatis ingressus annum, certos atque deformatos fructus ostenderat. Inde probari potest illud præceptum Quintiliani libro primo. A sermone Græco, inquit, puerum incipere malo, quia latinus, qui pluribus in vsu est, vel non

bis nolentibus se perhibet: simul quia disciplinis quoque Græcis prius institutus est, unde & nostræ fluxerunt. Idem præcipit a poetis auspicandum, & protinus utendum esse præceptore optimo. Hæc omnia a se ante facta Cicero hoc loco ostendit, qui A. Licinio Archia Græco poeta doctissimo primam operam dedit. Quo cæteris opitulari. Nam vis eloquentiæ patet latissime. Hæc enim, ut ait Cicero libro de Oratore secundo, cohortamur, hæc persuademus, hæc consolamur afflictos, hæc deducimus perterritos a timore, hæc gestientes comprimimus, hæc cupiditates iracundiasque restringimus, hæc nos iuris legum urbium societate deuinxit, hæc a vita immani & fera segregauit.

Alios id est reos. Alia quædam facultas id est poetica. Nam poeta erat Archias, Cicero orator. In hoc Archia. Neque hæc dicendi ratio in Archia fuit, scilicet. Nec nos oratores. Ad humanitatem pertinent) Humanitatem Aulus Gellius libro decimotertio esse dicit, quam Græci *παιδείαν* vocant, nos eruditionem institutionemque in bonas artes dicimus, quod huius scientiæ cura & disciplina ex vniuersis animantibus vni homini data sit. Continentur) id est coniunguntur. Ut libro de Oratore tertio. Est etiam illa Platonis vera, & tibi Catule certe non inaudita vox, Omnem doctrinam harum ingeniarum & humanarum artium vno quodam societatis vinculo contineri. Hic est ille orbis doctrinæ, quam Græci *ἐγκύκλιον παιδείαν* vocant, ut est apud Quintilianum libro primo. In quaestione legitima) id est in causa lege constituta. Quaestionem hoc loco pro causa habente controuersiam dicit. Alias quaestionem, legem, & iudicium pro eadem re Cicero dicit pro Milone. Inde constituere quaestionem legem aut iudicium dicimus, pro eo quod est decidere, & ut ita dicam, commissionem dare vocandi quenquam in iudicio.

Disciplina
rum colligatio.

In iudicio publico) Quæ publica quæ priuata sint iudicia alio loco scripsimus. uti etiam scripsimus de eligendis iudicibus, de eorum sortitione, de questitore, de Prætoribus, qui causæ præesset. Lectissimum virum) id est clarissimum & nobilissimum. Ut pro M. Fonteio, Num etiam de matris hunc complexu lectissimæ miserrimæque foeminæ vobis inspectantibus auellet atque abstraheret? Seuerissimos) apud quos nullus sit lenitatis clementiæ & misericordiæ locus. Hoc uti genere dicendi) quod est quietum equabile temperatum, & pene philosophicum, quod a forense quantum distet significat Cicero in proœmio libri de Officiis primi. Veniam) id est facultatem & potestatem. Ut libro de Oratore primo. Dabis hanc veniam mi frater, ut opinor, ut eorum quibus summa dicendi laus a nostris hominibus concessa est, auctoritatem Græcis anteponam. Dare quoque potestatem idem dicit in Diuinatione. Neque L. Philoni in C. Seruiliū nominis deferendi potestas est data. Facere potestatem dici alibi scripsimus. Exercente iudicium) Exercere iudicium, pro eo quod est præesse iudicio, dici alio loco docuimus. Liberius) quam in causis iudicialibus fieri solitum sit. In eiusmodi) id est in tali. Persona, i. A. Licinio.

Lectissimum vir.

Venia pro facultate.
Dare veniam & potestatem.
Exercere iudicium.

Minime in iudiciis periculisque versata est) id est in iudicio vocata non est, causam nunquam dixit.

Quod si mihi a vobis tribui concediq; sentia, perficia profecto ut huic A. Liciniū nō modo non segregandū cū sit ciuis a numero ciuiū, verū etiā, si non esset, putetis asciscēdū fuisse.

Nā ut primū ex pueris excessit Archias, atq; ab his artibus, quibus ætas puerilis ad humanitatem informari solet, se ad scribendū studiū cōtulit. Primū Antiochiæ (nā ibi natus est, loco nobili & celebri quodā vrbe & copiosa & eruditissimis hominibus liberalissimisq; studiis affluentī) celeriter antecellere omnibus ingenii gloria contigit. Post in ceteris Asiæ partibus, cūcteq; Græciæ, sic eius aduentus celebrabatur, ut famā ingenii expectatio hominis, expectationē ipsi⁹ aduentus admiratioq; superaret. Erat Italia tūc plena Græcarū artium ac disciplinarū, studiaq; hæc & in Latio vehemētius tū colebātur, q̄ nūc iisdē in oppidis: & hic Romæ propter trāquillitatē reip. nō negligebātur. Itaq; hūc & Tarētini & Rhegini & Locreses & Neapolitani ciuitate cæterisq; p̄miis donarūt, & oēs qui aliqd de ingeniiis poterāt iudicare, cognitione atq; hospitio dignū existimarūt. Hac tāta celebritate fame, cum esset iā absentibus notus, Romā venit Mario Coss. & Caturlo. Nactus est primū Coss. eos, quorū alter res ad scribendū maximas: alter cū res gestas, tū etiā studiū atq; aures adhibere posset. Statim Luculli, cū p̄textatus Archias esset, eū domū suā receperūt: sed em̄ hoc nō solū ingenii ac literarū, verū etiam naturę atq; virtutis, ut domus quę huius adolescētiæ prima fuerit, eadē esset familiarissima senectuti. Erat tēporibus illis iucūdus Q. Metello illi Numidico, & eius Pio filio.

Nam ut primū) Narratio est, quo docet eū ab Heraciensibus ascriptum in ciuitatē, idēq; ciuem Romanū factū esse. Ex pueris excessit) ut in Andria Terentius, Nā s postq̄ excessit ex ephebis Sofia. H's artibus) ut grāmatica. Ad humanitatē) i. d. artes humanas. Informari) i. cōformari & u. st. tui, ut in lib. de Officijs. Neminē parere animus bene informatus a natura vult.

Narratio

Ex pueris

Excessit
ex pueris.
Informare

nisi precipienti aut docti, aut vtilitatis causa iuste & legitime imperati. Pri-
 mum Antiochię) Antiochia Syrię vrbs est diuitiis, magnitudine, hominũ
 frequentia inter omnes orientis vrbes Po. Ro. subiectas facile princeps, vt ait Antio-
 Procopius libro primo de bello Persico. Loco) id est genere. Celebri) id est Celebris
 frequēti, & vt vulgo dicūt, populosa. Copiosa) id est diuite. Et Tarētini &c.)
 Duarum ciuitatũ cuius iure ciuili Romanorum nemopotest esse, vt ait Cicero
 pro L. Cornelio Balbo: sed aliarum ciuitatũ iure ciuili vnusquisq; multarum ci-
 uitatum eius esse potest. Itaq; A. Licinius multis ciuitatibus donatus est. Tarē-
 tini & Rhegini & Locrenses legi debere videtur ex his quę postea dicet. Ma-
 rio Consule & Catulo) Hi autem COSS. fuerūt bello Cimbrico. Alter ad scri-
 bendum &c.) C. enim Marius capto Iugurtha & deuictis Cimbris Teutonis
 & Ambronibus res maximas ad scribendum adhibuit. Tum etiam studium
 & aures) Nam Q. Catulus fuit maxime eloquens: de quo Cicero in libro de O- Q. Catul-
 ratore tertio, Quid, inquit, iucundius auribus nostris vnq; accidit huius oratio-
 ne Catuli quę est pura sic, vt latine loqui pene solus videatur: sic autem grauis,
 vt in singulari dignitate omnis tamē adsit humanitas ac lepos. Quid multa?
 istum audiēs equidem sic iudicare soles, quicquid aut addideris aut mutaueris
 aut detraxeris, vitiosius & deterius futurum. Statim Luculli) Hi si fuerunt
 L. & M. Luculli, tum erant admodum adolēscētes. Quñ prætēxtatus etiam
 tum Archias esset) id est cum togam virilem nōdum sumpsisset. Ea autē Ro- Toga vi-
 mae sumebatur anno ætatis xvi. vel xvii. Sed quum ex pueris multo ante Ar- rilis.
 chias excessisset, pueritia autem ad annum xviii. duraret, morem Romanum
 non seruauit, sed eum admodum adolēscētem Cicero significat, vt eum tan-
 tum propter ingenium & doctrinam in Lucullorum domum receptum esse
 ostenderet. Iucundus) id est gratus & vt vulgo dicunt delectabilis & placēs, Iucūdu-
 vt paulo post, & ipsi illi C. Mario, qui durior ad hæc studia videbatur, iucundus
 fuit. A fruendo iucundum appellatum esse Cicero scribit in libro de Pinibus
 secundo. Iuuare autem delectare est. Q. Metello illi Numidico) Q. Cæcilius
 Metellus cognominatus est Numidicus, quod Consul duobus præliis Iugur-
 tham fuderit, vniuersamq; Numidiā vastauerit. Hunc autem Lucullorum
 fuisse auunculum Plutarchus in eorum vita scribit. Et eius Pio filio) Q. Me- Metellus
 tellus Numidici filius cognominatus est Pius, q; precibus & lachrymis tādē Numidic-
 impetrauerit, vt ab exilio pater reuocaretur.

Audiebatur a M. Aemilio: viuebat cum Q. Catulo, & patre
 & filio: a L. Crasso colebatur: Lucullos vero & Drusum, &
 Octauios, & Catonem, & totam Hortensiorum domum de-
 uinctam cōsuetudine cum teneret, afficiebatur summo hono-
 re, q; eum non solum colebant qui aliquid percipere aut au-
 dire studebant, verum etiam si qui forte simulabant. Interim

F. SYLVIVS IN ORAT.

satis lōgo interuallo, cum esset cum L. Lucullo in Siciliā pro-
 fectus: & cum ex ea prouincia cum eodē Lucullo decederet,
 venit Heracleā. quę cum esset ciuitas æquissimo iure ac fœ-
 dere, ascribi se in eam ciuitatē voluit. Idq; cum ipse per se di-
 gnus putaretur, tū autoritate & gratia Luculli ab Heracliē-
 sibus impetrauit. Data est ciuitas Syllani lege & Carbonis,
 si qui fœderatis ciuitatibus ascripti fuissent: si tum cum lex fe-
 rebatur, in Italia domiciliū habuissent: & si LX diebus apud
 Prætorē essent professi. Cum hic domiciliū Romę multos iā
 ānos haberet, professus est apud Prætorē Q. Metellū familia-
 rissimum suū. Si nihil aliud, nisi de ciuitate ac lege dicimus,
 nihil dico amplius, causa dicta est. Quid enim horū infirmari
 Gracche potest? Heracleę ne esse eum ascriptū negabis? ad-
 est vir summa autoritate & religione & fide, L. Lucullus, qui
 se non opinari, sed scire: non audiuisse, sed vidisse: non interfu-
 isse, sed egisse dicit. Adsunt Heraclienses Legati nobilissimi
 homines, huius iudicii causa, cum mādatis & cum publico te-
 stimonio venerunt, qui eum ascriptum Heracliensem dicunt.

Tabulari-
 um.

Hic tu tabulas desideras Heracliensium publicas, quas Italico
 bello incenso tabulario interisse scimus omnes. Est ridiculum
 ad ea quę habemus nihil dicere, querere quę habere nō pos-
 sumus, & de hominū memoria tacere, literarū memoriā flagi-
 tare: & cū habeas amplissimi viri religionē, integerrimi mu-
 nicipii iusiurādū fidēq; ea q̄ deprauari nullo modo possunt,
 repudiare: tabulas, quas idē dicis solere corrumpi, desiderare.

A M. Æmilio) Scauro. A L. Crasso) oratore, quē Cicero in libris de Orato-
 re disputare facit. Drusum) vel Liuium Drusum intelligit, qui tempore bel-
 li Cimbrici Sardiscos in Thracia COS. vicit, vel Drusum eum qui aliquanto
 post Trib. Plin vestibulo domus sue interceptus est, de quo in Milonianā scriptū
 est: nisi Drusos vt in aliquibus codicibus est, vt Octauium non Octauios lege-
 re mauis. Fuit aut Cn. Octauius is qui COS. C. Cinnā Collegam leges permi-

Cn. Octa-
 uius.

efolas molientem ex urbe expulſit, a quo in bello ciuili victorẽ cum omnibus
 ſue partis nobilibus occiſus eſt, vt eſt apud T. Liuiũ lib. lxxx. Catonẽ) Hunc
 M. Catonis eius qui ſe poſtea Vtiq; occidit, patrẽ fuiſſe arbitror. Interim) .i.
 poſtea, qua in re dicitur rariffime. Satis lōgo intervallo) .i. ſatis longo tẽpore
 poſt. In Siciliam profectus) L. Lucullus Queſtor Aſiã, Prẽtor Siciliã, COS.
 Aſiam obtinuit, cũ eo in haſ prouinciã Archias profectus eſt. Heracleã) Hoc
 nomine vrbes multe fuerũt. Hęc autẽ in Italia, in ſinu Tarẽtino fuit, ea autem
 fuit primũ Troia, ſed procedẽte tẽpore inductis colonis Tarẽtinis Heraclea ap-
 pellata eſt. Autor eſt Strabo lib. vi. Aequiſſimo iure) .i. libera fœdere acquiſ-
 ſimo. Aſcribi &c.) .i. huius ciuitatis ciuis fieri voluit. Aſcribere ciuitati, inſcri-
 uitate & in ciuitate dici ex his quę proxime ſequũtur attẽde. Data eſt ciuitas)
 .i. quũ in Heracleẽſem ciuitatẽ aſcriptus eſt, factus eſt ciuis Romanus lege Sylla-
 ni & Carbonis. Syllani lege & Carbonis) Significat Syllanũ & Carbonẽ Coss.
 ex Senatuſcõſulto hanc legẽ tuliffe. Hĩ aut qui fuerint mihi plane cognitũ nõ
 eſt. Fuerũt qdẽ Papyrius Carbo & M. Iunius Syllanus Coss. in initio belli Cim-
 brici: quorũ vterq; cũ Cimbris infelicitẽ pugnauit, vt eſt apud Liuiũ libris lxxii.
 & lxx. ſed Romã nondũ venerat Archias. poſtea alius Carbo bis Cos. fuit: pri-
 mũ cum Cinna, iterũ cum C. Marii filio. Fœderatis) Fœderatos dicimus non
 cõfœderatos, vt ciues non cõciues. Eſſent profeſſi) .i. nomina ſua inſcribi iuf-
 ſiſſent. Multos iã annos) in codicib; aliis ſcriptũ eſt, Multos iã ante annos. Quę
 lectio magis placet. Dicta) .i. deſenſa, vt reũ cauſã dicere dici ſolet. M. Lucul-
 lus) L. Lucullus poti; legi debet, vt facile cognitu eſt. Tabulas publicas) .i. vt
 ita dicã, regiſtrũ publicũ, vbi aſcriptorum ciuium noiã ſcripta ſunt. Italico bel-
 lo) de eo vide L. Florũ, de quo eodẽ alio in loco ſcripſim; . Tabulario) .i. loco eo
 vbi tabulę publicę aſſeruabãtur, vt ſcribit Plutarch. in Problematis, tẽplũ Sa-
 turni Romę appellatũ eſſe tabulariũ, quod in eo nõ ſolũ grariũ, ſed etiã tabulę
 publicę aſſeruaret. Ampliſſimi viri) L. Luculli. Religione) .i. iuſiurãdũ & testi-
 moniũ: iurat; em̃ testi dicebat testimoniũ. Integerriim; municipii) Heracleę.

Heraclea.

Aſcribere
 ciuitati in
 ciuitatem
 & in ciui-
 tate.

Conſcede
 ratus non
 dicitur.

Tabulari-
 um.

At domicilium Romę non habuit is, qui tot annis ante ciui-
 tatem datam, ſedem omnium rerum ac fortunarum ſuarum
 Romę collocauit. At non eſt profeſſus: immo vero hiſ tabu-
 lis profeſſus, quę ſolę ex illa profeſſione collegioq; Prẽtorũ
 obtinent publicarum tabularum auctoritatem. Nam cũ Ap-
 pii tabulę negligentius aſſeruataẽ dicerentur: Gabinii, q̃d diu
 incolumis fuit, leuitas, poſt damnationẽ, calamitas, omnẽ ta-
 bularũ fidem reſignaffet: Metellus homo ſanctiſſimus mo-
 deſtiſſimusq; omnium, tanta diligentia fuit, vt ad Lentulum

Prætozem & ad Iudices venerit, & vnius nominis litura se commotum esse dixerit. His igitur tabulis nullam lituram in nomen A. Licinii videtis. Quæ cum ita sint, quid est quod de eius ciuitate dubitetis? præsertim cum aliis quoque in ciuitatibus fuerit adscriptus. Etenim cum mediocribus multis, & aut nulla, aut humili aliqua arte præditis gratuito ciuitatem in Græcia homines impetiebantur, Rhegynos, credo, aut Locrenses, aut Neapolitanos, aut Tarentinos, quod scenicis artificibus largiri solebant, id huic summa ingenii prædito gloria noluisse? Quid? cum cæteri non modo post ciuitatem datam, sed etiam post legem Papiam, aliquo modo in eorum municipiorum tabulas irreperunt: hic qui nec vitur quidē illis, in quibus est scripturus, q̄ semper se Heracliensem ciuem esse voluit, reicietur? Census nostros requiris, scilicet. Est enim obscurum proximis Censoribus, hūc cum clarissimo Imperatore L. Lucullo apud exercitum fuisse: superioribus, cum eodem Quæstore fuisse in Asia: primis Iulio & Crasso, nullam populi partem esse censam.

Domiciliū At domicilium) Quid si legas an domicilium. Est autem domicilium domus possessio in ea ciuitate vnde ciuis sis, in qua domo sæpius commorere. vt colligere licet ex libro Digestorum, 50. Ad Municipalem & de incolis. Sed omnium rerū &c.) id est constituit viuere & mori Romæ, eumque sibi locum delegit, vbi vitam reliquam exigeret. Nam quū Appii tabulæ) Appius & Gabinius tum Prætores erant, quum Archias professus est. Negligentius asseruatæ) & ideo multi clam irreperissent, id est nomina sua furtim inscripissent. Incolūis) id est in iudicium non vocatus. Post damnationē calamitas) Hæc causa quæ fuerit legere non memini. Fuit quidem a P. Sylla Gabinius accusatus ambitus, sed absolutus: postea eodem accusatum quod Ptolemæum in regnū reduxisset, Cicero defendit: quod autē tū damnatus fuerit, id ad hanc causam nihil pertinet. Calamitatem rei damnati sæpe appellat Cicero. Resignasset) i. euulgasset & sustulisset. nec iis tabulis vlla fides habere. Metellus) is est, vt arbitror Q. Metellus, apud quem Prætozem Archias professus est. Cuius tabulæ quis diligenter asseruatæ fuissent, in iis tamen vnius nominis litura inuenta est, qua se commotum esse dixit. Sed in Archias nomine

nulla litura erat. Etenim quum mediocribus) Argumento a minore ad maius docet Archiam a Rhegynis, Locrensis, Neapolitanis, Tarëntinis in ciuitatem ascriptum esse. In Græcia) id est in magna Græcia, quæ in Italia est. In qua sunt hæ ciuitates. Scenicis) id est vilibus & abiectis. Quid cum cæteri) Heraciensem ciuem Archiam ex eo probat, quod aliis ciuitatibus in quas ascriptus fuerat uti noluerit. Post ciuitatem datâ) Italiciis populis, ut arbitror, quibus a Senatu data est, ut ait T. Liuius lib. 80. Post legem Papiam) Lex Papia vrbis vsu peregrinos prohibebat. De qua Cicerō in libro de Officiis. 3. Male, inquit, qui peregrinos vrbibus uti prohibent, eosq; exterminant: ut Petronius apud patres nostros fecit, Papius nuper. Nam vrbis vsu prohibere peregrinos sane inhumanū est. In eorum municipiorum) Rhegynorū &c. In tabulas irreperunt) id est in eorum tabulis nomina sua furtim inscripserunt, aut inscribenda curauerunt. Censui nostros requiris) id est a Censoribus Archiam censum esse negas. Solebant enim Censores quinto quoq; anno ciues Romanos censere. Soli autem ciues censebantur. Itaq; censu seruos fieri liberos Cicero dicit in Topicis. Si igitur census non fuit Archias, inquit Gracchus, non est ciuis. Scilicet) ironia est. Est enim obscurum) in ironia persistit, tanq̃ dicat nemini ignotum est. Proximis) id est nouissimis, qui proxime po. Rom. censuerunt. Apud exercitum) In Asia, in bello Mithridatico. Superioribus) id est iis qui ante proximos fuerunt. Hoc ex loco probari potest Censuram ætate Ciceronis quinquennalem fuisse, quod alio loco diximus. Nam si quinto quoq; anno censebatur pop. Ro. & proximi Censores & superiores, & primi censuerunt, Censura quinquennalis erat, vel sæpius q̃ quinto quoq; anno populus Ro. censebatur. In Asia) In bello Mithridatico. In eo enim bello cū Sylla Lucillum fuisse Appianus scribit in Mithridatico. Primis) Censoribus, qui fuerunt primi Censores post datâ Archiæ ciuitatē. Nullam partem populi) id est nullum populi Ro. censum factum esse.

Lex Papia

Irrepere in
tabulas.
Census ratio.

Sed quoniam census non ius ciuitatis confirmat ac tantummodo indicat, eum, qui sit census, ita se iam tum gessisse pro ciue iis temporibus t̃ quæ tu crimināris, ne ip̃sius quidem iudicio in ciuium Romanorum iure esse versatum, & testamentum sæpe fecit nostris legibus, & adiit hæreditates ciuium Romanorum, & in beneficiis ad ærariū delatus est a L. Lucullo Pretore & Consule. Quæ argumenta, siqua potes, nūq̃ enim hic neq; suo, neq; amicorum iudicio reuincetur. Quæ res a nobis Gracche, cur tantopere hoc homine delectemur? quia suppeditat nobis, ubi & animus ex hoc forensi strepitu

Census.

t̃ quibus.

Reuinci

L. SYLVIVS IN ORATI

reficiatur & aures conuicio defesse conquiescāt. An tu existi-
Suppetere **mas, aut suppetere nobis posse, quod quotidie dicamus in**
se. **tanta varietate rerum, nisi animos nostros doctrina excola-**
mus? aut ferre animos tantam posse contentionem, nisi eos
'Abdere' **doctrina eadem relaxemus? Ego vero fateor me his studiis**
literis. **esse deditum: ceteros pudeat, si qui ita se literis abdiderunt,**
ut nihil possint ex his neq; ad communem afferre fructum,
neq; in aspectum lucemq; proferre. Me autem quid pudeat?
qui tot annos ita viuo iudices, ut ab illis nullo me vnq; tem-
pore, aut commodum, aut ocium meum abstraxerit, aut vo-
luptas auocarit, aut deniq; somnus retardarit? Quare qs tā-
dem me reprehendat? aut quis mihi iure succenseat? si quātū
cæteris ad suas res obeundas, quantū ad festos dies ludorū
celebrandos, quātum ad alias voluptates & ad ipsam requiē
animi & corporis conceditur temporis, quātum alii tribuūt
intempestiuīs conuiuīis, quantum deniq; aleæ, quātum pilæ,
tantum mihi egomet ad hæc studia recolenda sumpsero.

Gerere se pro ciue. Gessisse pro ciue) Gerere se pro ciue dicitur is qui iure ciuitatis vtitur: siue ciuis sit, siue non sit. Quæ tu criminaris) Sincera magis lectio videt, si quibus nō quæ scribatur. Ipsi) Archie. Testamentū fecit) Illis tribus probat Archiam in iure ciuiū Ro. versatū esse, testamēti factiōne, legibus Ro. hereditatū ciuiū Ro. aditione, & in beneficijs ad ærariū delatione, quæ suis ciuib; Ro. licebāt. Nostri legibus) Apud Romanos veteres duo testamētōrū genera erāt quorū altero in pace & ocio vtebātur, qđ calatis comitijs appellabāt. Altero quū in prelū exiturie. Tent, quod procinctū dicebatur, vt est in libro Institutionum Iustiniani. 2. titulo de testamentis ordinādis. Libro Digestorū. 28. titulus est De Testamētis, & qui testamēta facere possunt, & quēadmodum testamenta fiant.

Testamētorum libertas. Adijt hereditates) Tum enim testamētōrū libertas erat i. licebat quēuis siue propinquum siue alienū modo ciuis esset heredē facere. In beneficijs &c.) In beneficijs ad ærariū delati dicūtur ij qui ciues Romani ex ærario publico benefici i aliquod accipiūt, propterea qđ in bello rē fortiter gesserūt, vt ex Imperatoris testimonio cognitū est. Quoties a nobis) Hoc loco ingreditur, vt poeticā artē cōmēdet. Conuicio) i. maledictio petulatiore. Est em maledictū id quod ab accusatore obijcitur reo, præter crimē quod causę propriū est, qđ nihil habet

propositi præter cõtumeliã: id si petulantius iactatur, cõuiciũ: si facetius, vrbani-
tas nominatur, vt ait Cicero pro Cælio. Cicero aut defendere solebat nõ accusa-
re, in quẽ etiã huiusmodi cõuicia conijciebãtur. Ego vero fateor) Quia Cõsu-
laris viri grauitate indignũ videatur nõnullis esse poetica studia repetere, eaq̃
studia videntẽ esse leuiora ipso quoq̃ Ciceronis testimonio. Cuius verba sunt ex
libro de Claris Oratoribus. In leuiorũ, inq̃t, artiũ studio memoriẽ proditũ est,
poetas nobiles poetarũ equaliũ morte doluisse. id tñ sibi turpe nõ esse ostẽdit
Cicero, qđ ex his fructũ percipiat, q̃ ijs tẽpora negociis debita nõ accõmodet.

Literis abdiderũt, i. literis in secessũ se dediderũt. vt apđ Horatiũ in Epistolis,
Veianius armis Herculis ad postẽ fixis latet abditus agro. Secessus enim studia
amãt. Itaq̃ Demosthenes, vt ait Quintilianus lib. x. in locũ, ex quo exaudiri
nulla vox, nihilq̃ prospici posset, se cõdebat. Quid si legas, ita se a literis abdi-
derũt. i. remouerũt. Quẽ lectio mihi coherere magis videtũ cũ eo qđ de se post-
ea Cicero dicit. Vt a nullius me) In codicibus aliis scriptũ inuenio, vt ab illis
nullo &c. quẽ lectio magis placet. Ad suas res obeũdas, i. ad sua cõmoda. Ne-
gat enim Cicero se aut cõmodo suo, aut ocio, aut voluptate, aut sopno a studiis
poeticis retractũ aut retardatũ. Itaq̃ se nõ reprehẽdẽdũ, si qđ tẽpus alij aut cõ-
modis suis, aut ocio, aut voluptatibus, aut sopno cõcedũt, id ipse studiis poeticis
impertiat. Ad ipsam requiẽ animi & corporis, i. ad sopnũ. Requiẽ) Dĩ-
cimus etiã requiẽtẽ, vt in libro Tusculanarũ Quæstionũ. v. Sopnũ deniq̃ nobis
nisi requiẽtẽ corporis & medicinã quãdã laboris afferret, contra naturã puta-
remus datũ. Aufert enim sensus, actioneq̃ tollit omnẽ. Tempestiuus) Tẽpe-
stiuia conuiuia quẽ sint, in Catonẽ Maiorem Ciceronis scripsimus. Hoc tamẽ
loco sunt qui legant intempestiuus, quẽ lectio mihi videtur melior. Intempe-
stiuia enim conuiuia sunt immoderata, quẽ ad voluptatem non ad valetudinẽ
fiant, in quibus nimium temporis propter epularum luxuriam consumitur.

Recolenda) id est repetenda & resumenda & retractanda.

Atq̃ hoc adeo mihi concedendũ est magis, quod ex his stu-
diis, hæc quoq̃ t̃ censetur oratio & facultas: quẽ quantacũq̃
in me est, nunq̃ amicorum periculis defuit. Quæ si cui le-
uior videtur, illa quidem certe, quæ summa sunt, ex quo fon-
te hauriam sentio. Nam nisi multorum præceptis multisq̃
literis mihi ab adolescentia suauissimẽ, nihil esse in vita ma-
gnopere expetendum, nisi laudem atque honestatem: in ea
autẽ persequenda omnes cruciatus corporis, omnia pericula
mortis atq̃ exiliũ parui esse ducenda, nunq̃ me pro salute
vestra in tot ac tantas dimicationes, atq̃ in hos profligatorũ

Poeticẽ
rei studiũ.
Studiorũ
secessus.

Requiẽ &
Requiẽtẽ
dicimus.

† crescit

Profliga-
ti hoies.
Literarū
lumen.

hominum quotidianos impetus obieciſſem. Sed pleni omnes sunt libri, plenæ ſapientum voces, plena exemplorū vetuſtas: quæ iacerent in tenebris omnia, niſi literarum lumen accederet. *Q* multas nobis imagines, non ſolum ad intuendum, verum etiam ad imitandum, fortiffimorum virorum expreſſas, ſcriptores & Græci & Latini reliquerunt: quas ego mihi ſemper in adminiſtranda republica proponens, animum & mentem meam ipſa cogitatione hominum excellentium conſormabam. Quæret quiſpiam, quid illi ipſi ſummi viri, quorum virtutes literis proditæ ſunt, iſta ne doctrina, quam tu laudibus effers, eruditi fuerunt?

Hec quoque creſcit) In aliis codicibus cenſetur non creſcit ſcriptū eſt. Quo etiā modo legi Budęus in adnotationibus in Pandectas, exponitque cenſetur, id eſt precium & æſtimationem meretur, & in primis laudatur. Vtramvis ſequere lectionem. Facultas dicendi) Quintilianus lib. j. ſcribens quantum lectio poetarū proſit oratori futuro. Denique, inquit, credamus ſummis oratoribus, qui veterū poemata vel ad fidem cauſarū vel ad ornamenti eloquentiæ aſſumunt. Nam præcipue quidē apud Ciceronē, frequēter tamen apud Aſiniū etiam & cæteros qui ſunt proximi vidimus Ennii, Aſcii, Pacuuii, Lucilii, Terentii, Cæcilii & aliorum inferi verſus, ſumma non eruditionis modo gratia, ſed etiā iucunditatis, quum poeticis voluptatibus aures a forenſi aſperitate reſpirent: quibus accedit non mediocris vtilitas, quum ſententiis eorum velut quibuſdam testimoniis quę propoſuere cōfirmant. Quę ſi cui leuior videtur) Ex poetarum aliorumque authorū lectione docet homines excitari ad ea quæ ſint maxime expetenda, id eſt ad laudem & honeſtatem. Itaque ſi cui dicendi facultas videatur leuior, quę ſtudiis poeticis creſcit, ideoque ſtudia poetica parui ducat, neceſſe eſt ei laus & honeſtas, i. gloria videatur nō grauior, ad quā ſtudiis literarū excitātur homines. Quę) dicendi facultas, non mea quidē, ſed ipſa in genere. Illa quæ ſumma ſunt) id eſt laudē & honeſtatē. Multisque literis) Quis de poeticis literis præcipue dicat, cōmunē tamē locum de literarū vtilitate tractat. Expetendum) Expetimus enim cum ratione, ſine qua appetimus. Itaque honeſta expetimus potius quā appetimus. Perſequenda) id eſt inquirenda & inuenienda. Inter tot ac tantas dimicationes) cum Catilina & cōiuratis. Profligatorum hominum) id eſt perditorū vt Clodii, Piſonis, Gabinii. Sed pleni omnes ſunt libri) id eſt nihil aliud fere in libris eſt, nihil aliud ſapientes loquuntur, innumera ſunt veterum exempla gloriæ præ cæteris rebus expetendam eſſe, in qua perſequēda omnes corporis cruciatus, id eſt omnes labores doloresque, omnia

Expeto.
Appeto.

pérícula mortis atq; exiliij cōtemnenda sunt. In tenebris) id est in hominū obliuione. Nisi literarum lumen accederet) id est nisi illustrata literis essent. Accēderet potius legendum puto q̄ accederet, quo modo in omnibus codicibus inuenio scriptum. Nam accendere lumen dicimus. Ennius vt est apud Ciceronem libro de Officijs primo, Homo qui erranti comiter monstrat viam, quasi de suo lumine lumen accendat, facit vt nihilominus sibi luceat, quum accenderit: Lumen accēdere pro illustrare, & quod vulgo dicunt, illuminari dici non arbitror. Imagines) id est exempla. Non solum an intueūdū) a vulgi cōsuetudine hac etiam in re abhorreere debemus. Existimat enim vulgus expressas imagines ad intueūdū positas esse. Nos autem eas quę etiam a scriptoribus relicte sunt non solum intueri, sed etiam imitari debemus. Isq; studiorum fructus eise debeat, vt quę honeste facta legimus, ea imitari studeamus. Expressas) id est veras, & vt ita dicā ad viuum scribendas, tāq̄ pictas vt paulo post, Mithridaticū vero bellū magnū atq; difficile, & in multa varietate terra marisq; versatū, totū ab hoc expressum est. Et pro M. Cēlio de Catilina, Habuit ille sicuti meminisse vos arbitror, permulta maximarū nō expressa signa, sed adūbrata virtutū. Ipsa cogitatione hominū excellētū). i. cogitādo de hominibus excellētibus. Virtutes). i. res gestę & fortia facta. Virtus em̄ pprie fortitudo est.

Accendere
lumen.

Statuę cur
positę.
Studiorū
fructus.
Expressere.

Dificile est hoc de omnibus cōfirmare, sed tamē est certum quid respōdeā. Ego multos homines excellenti animo ac virtute fuisse & sine doctrina naturę ipsius habitu prope diuino, per seipsos & moderatos & graues exitisse fateor: etiam illud adiūgo, sepius ad laudē atq; virtutē, naturā sine doctrina, q̄ sine natura valuisse doctrinā: atq; idē cōtēdo, cum ad naturā eximiā atq; illustrē accesserit ratio quēdā cōfirmatioq; doctrinę, tū illud nescio quid præclarū ac singulare solere existere. Ex hoc esse hūc numero, quē patres nostrī viderunt, diuinū hominē Africanū, ex hoc Caium Lēlium, Luciū Furiū modestissimos homines & cōtinētissimos: ex hoc fortissimū virū & illis tēporibus doctissimū Catonē illū senē, qui profecto si nihil ad percipiēdā colendāq; virtutē literis adiuuantur, nūq̄ se ad earū studiū contulissent. Qz si non hic tantus fructus ostenderetur, & ex his studiis delectatio sola peteretur: tamē, vt opinor, hanc animaduersionē humanissimā.

Doctrina
an natura
pius possit.

Philosophię
studia quid
conferant.

ac liberalissimam iudicaretis. Nam cæteræ res neq; temporum sunt, neq; ætatum omnium, neq; locorum. Hæc studia adolescentiam agunt, senectutem oblectant, secundas res ornant aduersis profugium ac solatium præbent, delectant domi, non impediunt foris, pernoctant nobiscum, peregrinantur, rusticantur. Quod si ipsi hæc neque attingere, neq; sensu nostro gustare possemus, tamen ea mirari debemus, etiam cum in aliis videremus. Quis nostrum tam animo agresti ac duro fuit, ut Roscii morte nuper non commoueretur?

Idem) id est ego idem. Existere) id est apparere, emergere, altius extolli.

Africanum) Minorem. Africanum & Lælium audiuisse Panætium stoicū Cicerō dicit pro Lucio Murena. Hi non in philosophia solum, sed etiam in ratione dicendi valuerunt. De Africanī eloquentia Cicerō in primo de Officiis. Quidam, inquit, ad eas laudes, quas a patribus acceperunt, etiam suam addit. Vt hic idem Africanus eloquentia cumulauit bellicam gloriam. Quod idem fecit Timotheus Cononis filius, qui quum belli laude non inferior fuisset q̄ pater, ad eam laudem, doctrinæ & ingenij gloriam adiecit. Idem in libro de claris Oratoribus dicendi laudem in Lælio, quam in Scipione dicit fuisse illustriorem. Hic Caius Lælius sapiens cognominatus est. Lucium Furium) L. Furius Philus perbene latine loqui putabatur, literatiusq; cæteri, ut idem Cicerō ait de claris Oratoribus. Eum in libris de republica disputantem fecit Cicerō, ut institiam accurata oratione vituperaret, ut eam Scipio laudaret. Quod idem antea fecisse Glauconem Plato in libro de Republica secundo, induxit, ut ad eam laudandam Socratem excitaret. Illis temporibus doctissimum) Cicerō de claris Oratoribus de Catone scribens, Quis, inquit, illo grauior in laudando, acerbior in vituperando, in sententiis argutior, in docendo differēdoq; subtilior? Refertur sunt orationes amplius centum quinquaginta, quas quidē adhuc inuenerim & legerim, & verbis & rebus illustribus. Licet ex his eligant ea quæ notatione & laude digna sint, omnes oratoriæ virtutes in ijs reperiuntur. Iam vero Origines eius, quæ florem, aut quod lumen eloquentiæ non habent? Idem paulo post de eodem, Antiquior est huius sermo, & quædam horridiora verba. ita enim tum loquebantur. Animaduersionem) id est animi attentionem, & poetarum lectionem. Hæc studia) Hæc studia poetica sunt ætatum omnium. nam adolescentiam agunt, senectutem oblectant. Sunt temporum omnium. nam secundas res ornant, aduersis profugium ac solatium præbent. Sunt locorum omnium. nam delectant domi &c. Quintilianus libro primo grammaticam diuidit in duas partes, in recte loquendi scientiam, &

poetarum enarrationem, quæ plus habet in recessu, quàm fronte promittat. Quominus, inquit, sunt ferendi, qui hanc artem ut tenuem ac ieiunam cauillantur, quæ nisi oratoris futuri fundamenta fideliter iecerit, quicquid superstruxeris, corruet: necessaria pueris, iucunda senibus, dulcis secretorum comes, & quæ vel sola omni studiorum genere plus habet operis quàm ostentationis. Agunt id est ducunt & conformant. Quod si ipsi hæc) Argumento a minori ad maius probat Archiam non negligendum. Hæc) studia literarum. Sensus (Vt sapere, quum proprie gustatus sit, ad animum transfertur. Commouere, Comoueri, id est doleret, ut in libro de Amicitia moueri dicit. Ego si Scipionis desiderio me moueri negem, quod id recte faciam, viderint sapientes. Sed certe mentiar. Moueor enim tali amico orbatus, qualis, ut arbitror, nemo unquam erit: & ut confirmare possum, nemo certe fuit.

Qui cum esset senex mortuus, tamen propter excellentem artem ac venustatem, videbatur omnino mori non debuisse. Ergo ille corporis motu tantum amorem sibi conciliarat a nobis omnibus: nos animorum incredibiles motus, celeritatemque ingeniorum negligemus? Quoties ego hunc Archiam vidi iudices, (vtar enim vestra benignitate, quoniam me in hoc nouo genere dicendi tam diligenter attenditis) quoties ego hunc vidi, cum literam scripsisset nullam, magnum numerum optimorum versuum de his ipsis rebus, quæ tum agerentur, dicere ex tempore? quoties reuocatum eandem rem dicere commutatis verbis atque sententiis? quæ vero accurate cogitateque scripsisset, ea sic vidi probari, ut ad veterum scriptorum laudem peruenirent. hunc ego non diligam? non admirer? non omni ratione defendendum putem? Atqui sic a summis hominibus eruditissimisque accepimus, ceterarum rerum studia & doctrina & præceptis & arte constare: poetam natura ipsa valere, & mentis viribus excitari, & quasi diuino quodam spiritu afflari. Quare suo iure noster ille Ennius sanctos appellat poetas, quod quasi deorum aliquo dono atque munere commendati nobis esse videantur.

Gustare:
Comoueri:
Moueri,

Rosci
histrionis
mors.

Literam
scripsisset
nullam.

Cogitate
aduerbiū
Poetam
nasci.

Santos esse
poetas.

F. SYLVII IN ORAT.

Roscium histrio. Venustatem) artis scilicet ne ad corporis speciem referas. Hūc enim Roscium oculis fuisse peruersissimis Cicero libro de Natura Deorum primo scribit. Cuius verba sunt illa de artis venustate ex libro de Oratore primo, Vt ad hanc similitudinē huius histrionis oratoriam laudem dirigamus, videtis ne quam nihil ab eo nisi perfectē, nihil nisi cum summa venustate fiat, nisi ita vt deceat & vt omnes moueat atq; delectet. Itaq; hoc iam diu est consecutus, vt in quo quisq; artificio excelleret, is in suo genere Roscius diceretur. C. Cæsar orator, vt idem libro secundo ait, se dicebat solere sæpe mirari eorum impudentiam, qui agerent in scena gestum spectante Roscio. Quis enim, inquit, sese commovere potest, cuius ille vitia non videat? Amorem conciliat) etiam conciliare odia dicimus. Quintilianus libro quinto. Sunt quæ vtilēs ad conciliandum iis, quos inuisos facere volueris, odium. Vt amorem conciliat a nobis Cicero, ita T. Lilius libro, xxxix. inuidiam apud fratrem conciliare dicit. Omnis mentio Romanorum quantā dignitatem ei apud cæteros Macedonas, tantam inuidiam non apud fratrem modo, sed etiam apud patrem conciliabat. Tam diligenter attenditis) Quum attente auditores audiunt, idq; dicimus, eos quodammodo attentiores reddimus. Quum literam scripsisset nullam) id est quum nihil omnino scripsisset ex iis, quæ ex tempore dicebat. Archias versus ex tempore faciebat. Archiam enim commendat, quod ex tempore versus faciat. Hanc cedi ex tempore facultatē, vt ait Quintilianus libro decimo, nō in prosa modo multi sunt consecuti, sed etiam in carmine, vt Antipater Sydonius, & Licinius Archias. Credendum enim Ciceroni est: non quia nostris quoque temporibus non & fecerint quidam hoc, & faciant. Hæc ille. Ouidii de se illud est libro Tristium quarto, Sponte sua carmē numeros veniebat ad aptos. Et quod tentabam scribere, versus erat. Literam nullam) id sæpe Cicero dicit, quum nihil omnino scriptum significat. Vt actione in Verrem tertia, Vt Romam rediit, nullam literam pupillo, nullā matri eius, nullam tutoribus reddidit. Et pro A. Cluentio, In quibus tabellis, de furto litera nulla inuenitur Magnum numerum) Commendatio Archiæ est a versusum multitudine & bonitate. Quæ tum agerentur) Hoc dicit, ne antea facti & præmeditati versus viderentur, Reuocatum) id est postulatū vt iterum diceret. Ea in re reuocare sæpe dicitur. Plinius Iunior Macro, Memini quendam ex amicis, quum lector quartum pronūctialet perperam, reuocasse, & repeti coegisse. Huic auunculum meum dixisse, intellexeras? Nempe quum ille annuisset. Cur ergo reuocabas? T. Lilius libro septimo, Lilius post aliquot annos, qui a satyris ausus est primus argumento fabulam facere, idem scilicet, id quod tum omnes erant, suorum carminum actor dicitur. Quum sepius reuocatus vocem obtudisset, venia petita puerum ad canendum ante tibicinem statuisset, canticum egisse aliquanto magis vigēte motu, quia nihil vocis vsus impediēbat. Cicero libro Tuscul. Quæst. quarto, Itaque non sine causa quum Orestem fabulam diceret Euripides, primos tres versus reuocasse dicitur Socrates. Commutatis verbis) id est non iisdem verbis, vt nihil ante scripsisse eum ostendat. Cæterarum rerum studia) Illud

vulgo dici solet, poetam nasci, oratorem fieri. Idē significat Cicero in libro Poeta nasci
 de finibus quarto, Si ingeniis magnis, inquit, pręditi quidā dicendi copiā scitur.
 sine ratione cōsequitur, ars tamē est dux certior quā natura. Aliud est etiā
 poetarū more verba fundere, aliud ea quę dicas ratione & arte distingues- Poetarū
 re. Idē in libro Tuscul. quęst. primo, poetā graue plenūq; carmen sine cœle-
 sti aliquo mentis instinctu fundere non putat. Plato in Ione, qui liber de furor.
 furore poetico est. Omnes, inquit, poetę insignes, nō arte, sed diuino afflatu.
 omnia ista pręclara poemata canunt, aliaque multa in hęc scribit senten-
 tiam. Idem in libro de Republica secundo poetarum deorum filios esse dicit.

Sit igitur Iudices sanctū apud vos humanissimos homines
 hoc poetę nomen, quod nulla vnq; barbaria violauit. Saxa &
 solitudines voce respondent: bestię sæpe immanes cantu fle-
 ctuntur atq; consistūt: nos instituti rebus optimis nō poeta-
 rum voce moueamur? Homerū Colophonii ciuē esse dicunt Homeri
 suum, Chii suū vendicant, Salaminii repetunt, Smyrnei vero patria in-
 certā.
 suum esse cōfirmant: itaq; etiā delubrū eius in oppido de-
 dicauerunt. permulti alii pręterea pugnant inter se atq; cō-
 tendunt. Ergo illi alienum, quia poeta fuit, post mortem etiā
 expetunt: nos hunc viuum, qui & volūate & legibus noster
 est, repudiabimus? pręsertim cū omne olim studium atq; in-
 genium cōtulerit Archias ad populū Rom. gloriā laudēq;
 celebrandam. nam & Cimblicas res adolescēs attigit: & ipsi
 illi C. Mario, qui durior ad hęc studia videbatur, iucundus
 fuit. Neq; enim quisq; est tam auersus a musis, qui non man- Auerſus a
 dari versibus æternum suorum laborum facile præconiū pa- mus.
 tiatur. Themistoclem illum summum Athenis virum dixisse Themisto-
 aiunt: cum ex eo quęreretur, quod acroama, aut cuius vocem clis respō-
 libētissime audiret: eius, a quo sua virtus optime prædicare- sum.
 tur. Itaq; ille Marius itē eximie L. Plotium dilexit, cuius inge L. Plotius
 nio putabat ea, quę gesserat, posse celebrari. Mithridaticum poeta a
 vero bellum magnū atq; difficile, & in multa varietate terra Mario di-
 marisq; versatum, totum ab hoc expressum est. lectus.

Sanctum
quid sit.

Sit sanctū apud vos). i. sententiis vestris ne violetis. Sanctū em̃ Martian⁹
Iurisc. libro Digestorū primo, de rerū diuisione, id esse dicit, quod ab iniu-
ria hoīm defensū atq; munitū est. Inde sanctas leges & sanctos viros dicte-
mus. Nulla barbaria) id nulli Barbari. Est aut̃ intellectio. Solitudines) nō
quidē oēs, sed in quib⁹ syluæ sunt, aut vt ita dicā, cōcauitates aut asperi mō-
tes. Quī em̃ vox in aliquod solidū vehemētius impulsā est, nō dissipat, sed
eadē repcutit, nostrisq; auribus reddit, vt ait Aristoteles libro Problemātū
xi. Ea vox Echo dicit. Stoici dicūt vocē quā in leues locos incidit modū
pilæ in parietē adadē repercuti, vt ait Plutarchus in lib. de placitis Philo-
sophorū. 4. Voce). i. per Echo. Bestiæ sepe immanes) Non bestiæ solū, sed
etiā aues. inde illud est, Fistula dulce canit, volucrē dū decipit auceps. Ho-
merū Colophonij) De Homeri patria q̃ fuerit, incertū fuisse est apd̃ A. Gel-
liū cap. n. lib. tertij. vbi tñ i græcis verbis⁹ iōs legi, xīos legi debeat, hic Cice-
ronis loc⁹ documēto est. Plutarch⁹ quoq; in vita Sertorii Homerū in vrbe
Chio natū, & Smyrne mortuū scribit. Author est Priscian⁹ libro 2. vti Chi⁹
primitiuū primā syllabā breuē habeat. Eusebius libro de euāgelica p̃para-
tione quinto, scribit Apollinē Delphicū ab Homero de morte sua interro-
gatū respōdisse, vt patriā quæreretur. Hūc em̃ mater ei nō pater dedit. Delu-
brū ei⁹) Homerū em̃ fore deū Apollo putauit, vt eodē in loco scribit Euse-
bius. Per multi alij) vt Rhodij, Salaminij, Argij, Athenienses, & vt ait
Plutarch⁹ in ei⁹ vita Cumēi. Alienū) Oēs em̃ hę vrbes Homeri patria esse
se nō potuerūt. Legib⁹) Syllanī & Carbonis. Qui durior ad hęc studia vt
C. Marius) Apud Sallustiū in bello Iugurthino de se C. Marius, Nō sunt, inqt.
ineloquēs cōposita verba mea. parū id facio. Ipsa se virtus satis ostēdit. Illis artificio
opus est, vt turpia facta oratione tegāt. Neq; literas Græcas didici, parū pla-
cebat eas discere, quippe quę ad virtutē doctorib⁹ nihil p̃fuerāt. Ad hęc
Acroama. studia) Nā græce tantū Archias scripsit. Quod acroama). i. quod dictū, quā
vocē. Cor. Nepos in vita T. Pōponij Attici, Nemo in conuiuiū ei⁹ aliud
acroama audiuit, q̃ anagnosten, quod nos quidē iucundissimū arbitramur.
neq; vnq; sine aliqua lectiōe apud eū cōnatū est, vt nō minus animo q̃ vē-
tre cōuiuij delectarent. Cicero in actione in Verrē. 6. Hic quasi festiuū acroa-
ma, ne sine corollario de cōuiuiū discederet, ibidē cōuiuii inspectatib⁹ em-
blemata auellēda curauit. Eximie dilexit) Hoc loco attende diligere esse
etiā vehemēter amare, ne illud credas obseruādū p̃petuo, qđ grāmatici p̃ci-
piūt diligim⁹ leuiter, amam⁹ vehemēter, colim⁹ cū veneratiōe. Alibi quoq;
hui⁹ verbi vim Cicero expressit, vt p̃ P. Sestio. Me ipsum p̃ sūma familiari-
tate, quę cū fratre mihi, vel cū patre eius erat, vnice diligebat. In primo de
Officiis, Ei plurimū tribuamus, a quo plurimū diligimur. Et libro secūdo,
Vxorem Theben admodū diligeret. Pro L. Flacco, Venio nūc ad eā ciuita-
tē, in quā ego multa & magna officia cōtuli, & quā meus frater in primis
colit atq; diligit. Libro Epistolarū Familiarū 13. Me ā te in primis ceptū
esse obseruari, colī, diligi. Itemq; Meq; p̃ ceteris & colit & obseruat & diligit.

Homeri
delubri.

C. Marius
ineloquēs

Acroama.

Diligere.

git. Verū in his omnib⁹ adiecta aduerbia & cetera significationē augēt. Bel-
lū magnū & difficile) id quoq; tractat Cicero p lege Manilia. & p L. Mure-
na. In multa varietate) Quis sepi⁹ vinceret Lucull⁹ Mithridatē, nōnūq;
tū vincebat, vt ad Cabiras eqstri plio, eiusq; Legat⁹ Triarius a Mithridate
vict⁹ est. Expressum).i. carmine descriptū, & velut sub oculos subiectum.

Qui libri nō modo Luciū Lucullum fortissimum & clarissi-
mum virum, verum etiam Populi Romani nomē illustrant.
Populus enim Romanus aperuit Lucullo imperante Pontū,
& regiis quondā opibus & ipsa natura regionis vallatū. Po-
puli Romani exercitus eodē ducē non maxīma manu innu-
merabiles Armeniorū copias fudit. Populi Romani laus est,
urbem amicissimā Cyzicenorū eiusdem cōsilio ex omni im-
petu regio ac totius belli ore ac faucibus ereptam esse atq;
seruatā nostra semper feretur & prēdicabitur Lucio Lucul-
lo dimicante cū interfectis ducibus depressa hostiū classis, &
incredibilis apud Tenedū pugna illa naualis. Nostra sunt
tropheā, nostra monimēta, nostri triūphī. Quare quorū inge-
niis hęc ferūtur, ab his Populi Ro. fama celebratur. Charus
fuit Africano superior noster Ennius. Itaq; etiā in sepulcro
Scipionū putatur is esse cōstitutus: & marmoratis laudibus
certe non solū ipsi, qui laudantur, sed etiā Populi Rom. no-
mē ornatur. In cōlū huius proauus Cato tollitur. Magnus
honus populi Romani rebus adiungitur: omnes denique illi
Maximi, Marcelli, Fuluii non sine cōmuni omniū nostrū lau-
de decorātur. Ergo illum, qui hęc fecerat, Rudiū hominem
maiores nostri in ciuitatem receperūt: nos hūc Heracliēsem,
multis ciuitatibus expetitū, in hac autem legibus cōstitutū,
de nostra ciuitate eiiciemus? Nā si quis minorem glorię fru-
ctum putat ex Gręcis versibus percipi, q̄ ex Latinis, vehemē-
ter errat: propterea quod gręca legūtur in omnibus fere gē-
tibus, latina suis finibus exiguis sane continentur.

Ennius
Africano
charus.
Marmora
tę laudes.

Versus la-
tini & Grę-
ci.

Quare si res hæ, quas gessimus, orbis terrę regionibus definiuntur, cupere debemus, quo minus manuum nostrarū tela peruenerint, eodē gloriā famamq; penetrare. q̃ cum ipsis populis, de quorū rebus scribitur, hæc ampla sunt: tum his certe, qui de vita glorię causa dimicant, hoc maximū & periculorum incitamentum est & laborum. Q̃ multos scriptores rerum suarum magnus ille Alexāder secū habuisse dicitur:

Tigrānis Pontum) Mithridatis regnū. Non maxima mariū Mithridates a Lucullo victus ad socerū Tigranē Armeniorum Regē cōfugit. Eum Lucullus insecutus est. Tigranes ingētib⁹ copiis cōparatis Luculli parū exercitū contemnebat. Paucitatē illudēs dicebat eos si Legati venirēt, satis multos quidē; si vero pugnaturi, paucos admodū esse. Author Plutarchus in Luculli vita. Noster Ennius), i. poeta Latinus. In sepulcro Scipionis) Romę extra portā Capenā in Scipionū monumēto tres statue sunt, duę P. & L. Scipionū dicūtur esse, tertiā poetę Q. Ennii. Author est T. Livius lib. 38. Eam ob rē in Scipionū sepulcro putatur Ennius esse cōstitutus. Marmoratis), i. æternis, quarū scilicet memoria nunq̃ interitura sit. In cælum &c.) Q. Ennius in Annalibus de Scipionis Africani, de Catonis, de Fabii Maximi, de M. Marcelli, de M. Fulvii Nobilioris rebus gestis scripsit. Husius proavus) Catonē ex Iudicibus in hac causā esse significat. Tollit) ab Ennio. Rudīū hominē), i. Enniū. Rudīę enī vetustū oppidū in Calabria fuit, vbi natus fuit Ennius. Syllius lib. 2. de Ennio scribēs, Rudīę genūse re vetustę; Nūc Rudīę solo memorabile nomē alumno. Idē paulo post, Sacer hic, ac magna virorū Aonidū cura est, & dign⁹ Apolline vates. Hic canet illustri prim⁹ bella Itala versu, Attolletq; duces cēlo. Ergo illū q̃ hæc fecerat) Argumētū a cōtrario est. Nā si qs) Nā ibi inceptiua particula est, p̃pterea posita. In oib⁹ gētib⁹) In Gallia quoq; gręcā, tū legisolita authores sunt Diodor⁹ Siculus & C. Cęsar in Cōmētariis. Tū enī latina lingua Germanis, Britānis, Gallis, ignota erat. Itaq; Romę, in Gręcia, & in Asia Legati latine orabāt, iisq; responsa latine dabātur, quo scilicet latine vocis honos, venerabilior per omnes gēres diffunderetur, vt ait Valerius Maxim⁹ libro secundo, de institutis antiquis. Tū his) Romanis præcipue.

Atq; is tamē, cum in Sigeo ad Achillis tumulum astitisset, O fortunate, inquit, adolescens, qui tuę virtutis Homerum præconem inueneris. Et vere, nam nisi illi ars extitisset illa, idē

tumulus, qui corpus eius cōtexerat, nomen etiā obruisset. Pōpē⁹ in
Theopha⁹
nēgratus.
 Quid noster hic Magnus, qui cū virtute fortunam adæqua-
 uit: nonne Theophanem Mitylenæum scriptorem rerū sua-
 rum in cōcione militum ciuitate donauit: & nostri illi fortes
 viri, sed rustici ac milites, dulcedine quadam glorię commo-
 ti, quasi participes eiusdem laudis magno illud clamore ap-
 probauerūt: Itaq; credo, si ciuis Romanus Archias legibus
 non esset, vt ab aliquo Imperatore ciuitate donaretur, perfici-
 cere nō potuīt. Sylla cum Hispanos & Gallos donaret, cre- Syllę fa-
ctum i ma-
lo poeta.
 do hūc petentem repudiasset: quem nos in cōcione vidimus,
 cū ei libellū malus poeta de populo subiecisset, q; Epigram-
 ma in eū fecisset tantūmodo alternis versibus longiusculis,
 statim ex his rebus, quas tūc vendebat, iubere ei præmiū tri-
 bui sub ea condicione, ne quid postea scriberet. Qui sedulitatē
 mali Poetæ duxerit aliquo tamen præmio dignam, huius in-
 genium & virtutem in scribendo & copiam non expetisset:
 Quid? a Q. Metello Pio familiarissimo suo, qui ciuitate mul-
 tos donauit, neq; per se, neq; per Lucullos impetrauisset: qui
 præsertim vsq; eo de suis rebus scribi cuperet, vt etiā Cor- Pinguetso
nantibus.
 dubæ natis Poetis pingue quiddam sonantibus atq; peregrini-
 nū, tamen aures suas dederet. Neq; enī est hoc dissimulan-
 dum, quod obscurari non potest, sed præ nobis ferendum.

Atq; is) videlicet Alexāder Magnus. In Sigēo) Sigēum Troie promō. Sigēum,
 torium est, sic dictum, quia Hercules hospitio prohibitus simulauit disces-
 sum, & hinc contra Troiam venit cum silentio, quod σιγή dicitur. Au-
 thor est Seruius libro commentariorū in Aeneida secūdo. O fortunate)
 Alexander Ilium profectus sacrificio perfecto Minerę semidei q; paren-
 tauit. Deinde ad Achillis statuam vna cū socijs vnguento delibutus, nu- Achillēm
felicem
 dusq; de more circuncurrens, eam coronis ornauit, felicē illum appellās
 quod viuo quidem tam fidū amicum, mortuo autē tam magnum cōsigit Alexāder
 habuisse præconem. Author est Plutarchus in vita Alexandri. Qui tuq; appellauit

Cherilus. virtutis Homerū præconē) Cherilus poeta ex Alexandri ſectatorib⁹ fuit, ei⁹q; res geſtas deſcripſit. Cui Alexander dixiſſe fertur, Maſſe ſe Therſitē Homeri eſſe, quā hui⁹ Achillē. Author eſt Acron in Cōmētariis in artē poeticā Horatij. Noſter hic Magn⁹). i. Cn. Pōpei⁹ Magnus. Theopha-
Theopha- nes hiſt. nem) Theophanes hiſtoricus Cn. Pōpeio familiaris admodū fuit, cui⁹ res geſtas pſcripſit, ſeq; Græcorū omnīū clariffimū exhibuit. Author eſt Strabo libro tertio decimo. Sed ruſtici) Vegeti⁹ libro primo negat vnq; potuiſſe dubitari aptiorē armis ruſticā plebem, q̄ vrbanā. Ea enim ſub dio & in
Ruſtici milites vt labore nutritur, ſolis patiens, vmbre negligēs, balnearū neſcia, deliciarum
hant me- ſores. ignara, ſimplicis animi, paruo contenta cibo, duratis ad omnē tolerantia mēbris: cui geſtare ferrū, foſſam fodere, onus ferre, conſuetudo de rure eſt. Authore Catone in libro de ruſtica ex agricolis & viri fortiffimi, & milites ſtrenuiſſimi gignunt. Participes ei⁹dē laudis) Cn. Pōpei⁹ q̄ a Theopha-
 ne pſcripta eſſet. Nā militū auxilio res illas geſſit Pōpei⁹. Magnū illud clamore approbauerūt) Acclamatione, ad murmuratiōem, ſtrepitu populi vel militum res publice approbari p M. Marcello ſcripſimus. Ad illū more Romanū alluſit Virgilius libro Aeneid. primo, Cuncti ſimul ore fremebāt Dardanidē, id eſt Ilionei dicta approbāt. Itaq; credo) credo in
 Roma & in interrogatiōe dici admonuim⁹. Ab aliquo Imperatore) Im-
 peratori. i. ei q; pſſet exercitui licebat donare ciuitate milites eos q; in bello fortes fuerāt. vt eſt in orōne p L. Cornelio Balbo. Hiſpanos & Gallos) quorū cōmilitiō vſus fuerat. Eſtq; argumentū a minore ad maius. De populo). i. vulgaris plebei⁹. In eū). i. in ei⁹ laudē. Feciſſet) proprie dixit. vt Pollio. & ipſe facit noua carmina. Poetę enim facere proprie dicuntur. + Alternis verſib⁹ lōgiuſculis) Quales ſunt verſus elegiaci, quales etiā multi ſunt in odiſ Horatianis. Ex his rebus quas tū vēdebat). i. ex bonis ciuīū Romanorū. L. enī Sylla, vt ait Cicerō in libro de Officiis ſecūdo, auſus eſt dicere, haſta poſita quū bona in foro vēderet & bonorū virorū, & locupletū, & certe ciuīū, prædā ſe ſuā vēdere. Sub ea cōditione) ea cōditione & ea lege etiā diciſ. Sedulitatē). i. diligentiā in faciēdis alternis verſib⁹ lōgiuſculis. Eſt argumentū a minore ad mai⁹. Qui præfertim) Q. Metellus. ſ. Pingueſo-
Pingueſo- mare. gue). i. indoctū, qd pingui, vt aiūt, Minerua factū fuerat. Pingue qddā ſonātib⁹ atq; peregrinū) Iſ enī nō erat naturalis illa Romanę lingvę puritas. Quēadmodū in T. Liuiο mirę faciēdię viro putat ineſſe Pollio Aſini⁹ quādā patauinitatē, vt ait Quintilianus libro. 8. Erat enim Liui⁹ Patavinus Quintiliani declamationes Hiſpanitatem quādā ſapere Philoſoph⁹ ſcripſit. Dederet) id eſt accommodaret. Diſſimulandū) id eſt tacendum.

Trahi- mur omnes laudis ſtud. **dio.** Trahimur omnes laudis ſtudio: & optimus quiſq; maxime gloria ducitur. Ipſi illi Philoſophi, etiā in illis libellis, quos de contemnenda gloria ſcribūt, nomen ſuū inſcribunt: In eo

ipso, in quo prædicationem nobilitatemque despiciunt, prædicari se ac nominari volunt. Decius quidem Brutus summus ille vir ac Imperator, Accii amicissimi sui carminibus templorum ac monumentorum aditus exornauit suorum. Iam vero ille qui cum Aetolis Ennio comite bellauit Fuluius, non dubitauit Martis manubias Musis consecrare. Quare in qua urbe Imperatores prope armati Poetarum nomen & Musarum delubra coluerunt, in ea non debent togati iudices a Musarum honore & a Poetarum salute abhorreere. atque ut id libentius faciat, iam me vobis iudices indicabo, & de meo quodam amore glorie, nimis acriter fortasse, verumtamen honesto, vobis confitebor. Nam quas res nos in Consulatu nostro vobiscum simul pro salute huius urbis atque imperii, & pro vita ciuium, proque vniuersa Republica gessimus, attigit hic versibus atque inchoauit. Quibus auditis, quod mihi magna res & iucunda visa est, hunc ad perficiendum hortatus sum. Nullam enim virtus aliam mercedem laborum periculorumque desiderat, præter hanc laudis & gloriæ: qua quidem detracta, iudices, quid est quod in hoc tam exiguo vitæ curriculo, & tam breui, tantis nos in laboribus exerceamus?

Philosophi glorie cupidi.
Accius.
Ennius.
Martius
nubie Musis consecratæ.

Mercēs
virtutis
laus.

Trahimur) natura. s. ut in libro de Officiis primo, Omnes enim trahimur. Trahi & ducimur ad cognitionis scientięque cupiditatem. Natura nos trahi & rapi alio loco scripsimus. Illi ipsi philosophi) Idem Cicero dicit in libro Tusculana. r. r. questionum primo, Quid, inquit, nostri philosophi? Nonne ipsi libris, quos scribunt de cõtinentia gloria, sua nomina inscribunt? Nobilitatem) id est suicognitionem & nominationem. Decimus quidem Brutus) Cuius Decimus prænomen sit, eaque prænomena sepe fiant a nominibus simplicem numerum significantibus, tamen aliorum codicum lectio mihi videtur emendatior, in quibus scriptum est, Decius quidem Brutus. Decius enim Iunius Brutus Consul fuit tempore belli Numantini. Isque Lusitaniam urbibus expugnatis. usque ad oceanum perdomuit, ut est apud T. Liuium libro. 55. Pacuuium fuisse non multo post secundum bellum Punicum, eoque sene Accium iuuenem fuisse A. Gellius capite. 21. libri. 17. scribit. Autore Cicerone de claris

Accio se Oratoribus Pacuvius Accio quinquaginta annis grandior fuit. Accij igitur familiaris Brutus aut fuit is quē nominavi, aut nō multo postea fuit, sed certe Decius nō Decimus appellat^r est. de quo idē Cicero eodē in libro,

Poete
odiosi.
Bellare &
bellari.
M. Fulvi⁹
Nobilior.
Vester, inquit, Deci⁹ Brutus Marci filius, vt ex familiari eius L. Accio Poeta sum audire solitus, & dicere non inculte solebat: & erat cum literis latinis tum etiam græcis, vt tēporibus illis satis eruditus. Quæ tribuerat idē Accius, etiā Q. Maximo L. Pauli nepoti. Ille qui cū Aetolis) M. Fulvio Nobilioril verum fuisse vitio, quod i prouinciā duxisset Enniū, scribit Cicerō in primo libro Tusculanarum quæstionū. Is em̄ de Latinis Poetis scribēs, Hono rē, inq̄t, huic generi nō fuisse declarat oratio Catonis, in qua obiecit, vt probū M. Nobiliori, q̄ in prouinciā Poetas duxisset. duxerat autem Consul ille in Aetoliā, vt scimus, Ennium. Bellauit) Id verbum vsitatius est. Virgilius tamē in libro 12. vt ait Priscian⁹ lib. 8. dixit, Pictis bellatur amazones armis, pro bellant. Id Syllius Italicus libro secundo imitatus est. Et nudis bellatur equis. Fuluius) M. Fuluius Nobilior cū Cn. Mā. Iulio Volsone COS. fuit. paulopost secundū bellū Punicū, vt est apud T. Livii lib. 39. de Aetolis triumphasse dicit. Martis manubias) vel Marti cōsecratas, vel Martis, id est belli, vt sit hypallage. Manubię q̄ sint alio loco scriptim⁹. Salute), i. absolutiōe. De meo amore cōfitebor) id genus dicēdi vsitatū doctis est. nō quod vulgare est, amorē meū confitebor, de quo alibi plura.

Confiteor
de amore.
Gloria.
In Consulatu nostro) quū Catilinæ cōiurationē inuestigauimus & oppressimus. Vobiscū simul) Hoc dicit, vt iudices huius glorię faciat participes, quo eos Licinio magis beneuolos reddat. Attigit) vt ante dixit, Cimbricas res adolecēs attigit. Quibus auditis), i. quos versus mihi quū recitasset. Nulla em̄ virtus) vt finē bonorū in æterna beatitudine collocamus, ita Romani veteres nihil magis expetendū esse q̄ gloriam putabāt, ad eam omnes labores, omnia pericula, etiā vitæ amulionē referebant, cuius beneficio nomē suū fieri immortale arbitrabātur, eaq̄ gloria animum vinculis corporis solutum delectari. Exerceamus), i. fatigemus. Si nihil animus præsentiaret in posterū) id est nisi præuideret animus, se solum corpore manere & immortale esse: aut præsagiret, vt pro C. Rabirio, Itaq̄ quum multis alijs de causis virorum bonorum mentes diuinæ mihi atq̄ æternæ videntur esse, tum maximeq̄ optimi & sapientissimi cuiusq̄ animus ita præsenti in posterū, vt nihil nisi sempiternū spectare videatur.

Certe si nihil animus præsentiaret in posterum, & si quibus regionibus vitæ spatium circumscriptum est, iisdem omnes cogitationes terminaret suas, nec tantis se laboribus frangeret, neq̄ tot curis vigiliisque angeretur, nec toties de vita ipsa dimicaret. Nunc insidet quædam in optimo quoque

virtus, quæ noctes & dies animum gloriæ stimulis concitat
 atq; admonet, non cū vitæ tempore esse dimittendam com- Animū
æternus.
 memorationem nominis nostri, sed cū omni posteritate ad-
 æquandam. An vero tam parui animi videamur esse omnes,
 qui in republica, atq; in his vitæ periculis laboribusq; versa-
 mur: vt cum vsq; ad extremum ^{spiritum} spiritum, nullum tranquillū spatium
 atq; ociosum spiritum duxerimus, nobiscum simul moritura
 omnia arbitremur? An cum statuas & imagines non animo-
 rum simulacra, sed corporū, studiose multi summi homines
 reliquerunt, consiliorum relinquere ac virtutum nostrarum
 effigiem nonne multo malle debemus, summis ingeniis ex-
 pressam & politā? Ego vero omnia, quæ gerebam, iam tum
 in gerendo spargere me ac disseminare arbitrabar in orbis
 terræ memoriam sempiternam. Hæc vero si a meo sensu post
 mortem abfutura sunt, siue vt sapientissimi homines putave-
 runt, ad aliquam animi mei partem pertinebunt, nunc quidē
 certe cogitatione quadam specq; delector. Quare conseruate
 iudices hominem pudore eo, quem amicorum studiis videtis
 comprobari, tum dignitate, tum etiam venustate: ingenio au-
 tem tanto, quanto id conuenit existimari, quod summorum
 hominum ingeniis expetitur esse videatis.

In posterum) Id dicitur vsitatus a doctis: In futurum indocti dicunt se-
 pius. Regionibus) id est terminis. Cogitationes terminaret suas) id est si
 animus interiret vna cum corpore. Nec toties de vita ipsa dimicaret) Ani-
 mus ipse non dimicat de vita, sed homo. Animū autē Cicero sepe appel-
 lat hominē, sed quis sit in corpore. Qua de re fusius scripsimus in Cōmēta-
 riis in Ciceronē de Senectute. Nunc insident quædā) Disputat de animæ
 immortalitate, quod multis in locis facit, vt de amicitia, de senectute, de
 Republica in libro Tusculanarum questionū primo. Tū enim multis Ro-
 manorum hæc res incerta erat. Dimittendam) ab animo nostro. si Nam
 si animus cum corpore interiret, conmemorationē nominis dimitteret,

Anima
triplex.

id est relinqueret, Summis ingeniis) poetarum scilicet. Quæ gerebam) quum in aliis magistratibus, tum maxime in Consulatu. A meo sensu) id est siue animo meo mortuo non sentiam. Vt sapientissimi) Vt Pythagoras reliquiq; magnæ Græciæ sapientes, & etiam Socrates, qui non tum hoc, tum illud vt in plerisq; sed idem dicebat semper animos hominum esse diuinos, iisq; quum e corpore excessissent, reditum in cœlum patere: optimoq; & iustissimo cuiq; expeditissimum, vt ait Cicero de Amicitia. Ad aliquam animi mei partem) Plato vt ait Cicero in libro Tusculanarum questionum primo, triplicem finxit animã, cuius principatum, id est rationem in capite sicut in arce posuit, & duas partes superare voluit, irã & cupiditatem, quas locis suis disclusit, iram in pectore, cupiditatẽ subter præcordia locauit. Plato in lib. de Republica nono tres animę partes appellat: vnã quã homo discit, alteram quã irascitur, tertiam in qua vehemens cupiditas epularum, poculorum, venereorum pecuniæ est. Duas autem posteriores animæ partes interire cum corpore certũ est: remanet autem illa quã homo discit, in qua ratio inest. Cogitatione quadã) Quia cogito & spero animum esse immortalem, ad eumq; gloriam mearum rerum gestarũ pertinere. Quare conseruate iudices) Conclusio est per enumerationem, cui aliquid miserationis admixtum est. Amicorũ) Lucullorum, Metelli & meo. Tum etiam venustate) Si locus hic emendatus est, venustatem artis poetice intelligas, vt ante de Roscio dicebat: qui quum esset senex mortuus, tamen propter excellentem artem ac venustatẽ videbatur omnino mori non debuisse. Nec ad corpus venustatem hoc loco referre licet. Venustas enim muliebris pulchritudo est, vt ait Cicero in libro de Officiis primo. Senem autem Archiam defendit, quod circa nullius eius corporis venustas esse poterat. Ingenio autem tanto, repetere videtis eum comprobari, aut hominem: tantum ingenium, id est tantam ad poeticam vim ingenitã, & quasi naturalem, quanto conuenit existimari. Legam libentius hoc loco quãtum vt sit quantum oportet id ingeniũ existimari &c. Nam si mensurę aut precii rationẽ hic haberet, dixisset quãti, non quanto, & ad hominem non respexisse patet per relatiuum quod. Summorũ hominum) Marti, Luculli, Metelli, Ciceronis. Maximum autẽ existimandum est ingenium id, quod his viris expetitur sit.

Causa vero eiusmodi, quæ beneficio legis, auctoritate municipii, testimonio Luculli, tabulis Metelli comprobetur. Quæ cum ita sint, petimus a vobis Iudices, si qua nõ modo humana, verum etiam diuina in tantis negociis commendatio debet esse: vt eum, qui vos, qui vestros Imperatores, qui populi Romani res gestas semper ornauit: qui etiam his recentibus

nostris, vestrisq; domesticis periculis æternum se testimoniũ
 laudum daturum esse profitetur: isq; est eo numero, qui sem-
 per apud omnes sancti sunt habiti atq; dicti: sic in vestra ac-
 cipiatis fidem, vt humanitate vestra leuatus potius, q̃ acerbi-
 tate violatus esse videatur. Quę de causa pro mea consuetu-
 dine breuiter simpliciterq; dixi Iudices, ea confido probata
 esse omnibus: quę non fori iudicialiq; consuetudine, & de ho-
 minis ingenio, & communiter de ipsius studio locutus sum,
 ea Iudices a vobis spero esse in bonam partẽ accepta: ab eo,
 qui iudiciũ exercet, certe scio.

Poetę san-
 cti.

Causa vero eiusmodi) sup. est, quę beneficio legis, Syllani & Carbonis.
 Municipii) Heracleę, vnde Legati huius iudicii causa cum mandatis, &
 cum publico testimonio venerunt, qui Archiam ascriptum, ciuem Hera-
 cliensem dicunt. Luculli) qui se non opinari sed scire, non audiuisse sed
 vidisse, non interfuisse sed egisse dicit. Tabulis Metelli) In quib; nullã li-
 turã in nomen A. Licinii videtis. De causa) Archiæ, defendendo eam,
 & quę ab accusatore obiecta sunt refutando, vt soleo aliis in causis facere.
 Quę ferme a me) Melius in aliis codicibus scriptum est, quę nõ fori. vt
 ea sententia sit, quę locutus sum non fori iudicialiq; cõsuetudine &c. Po-
 stulauerat enim a iudicibus, vt paterentur eum vti prope nouo quodam
 & inusitato genere dicendi. Communiter) Locum enim communem tra-
 ctauit de studio poetico. Ab eo qui iudiciũ exercet) id est a Prętore, qui
 huic iudicio pręest. Certescio) in bonam partem accepta.

FINIS.

Sub prelo Iodoci Badii Ascensii, cui rogatu D. Syluii com-
 cessum est quod præmisimus Priuilegium.

1. Sulfure le blanc n. p. r. d. g.

